paald getal van magisters en studenten hun tehuis, hun verzorging en ook onderricht ontvingen. Met deze Sorbonne nu stond de officiëele theologische faculteit in nauw contact. De revolutie hief ze op; en haar bibliotheek werd verstrooid over andere boekenverzamelingen. Had kardinaal Richelieu aan de oude Sorbonne nieuwe gebouwen gegeven, in 1821 werd nu deze „Sorbonne van Richelieu" het tehuis voor de roomsch-katholieke, de filosofische, en de natuurwetenschappelijke faculteit. Deze roomsch-katholieke faculteit bestond tot 1885. Déze was officiëel. Daarnaast bestond er sedert 1875 een „VRIJE" roomsch-katholieke faculteit, die evenwel nimmer iets met de universiteit te maken heeft gehad.

Nu is er in de jaren 1885—1901 een nieuwe Sorbonne opgericht. Dat beteekent dus: een nieuw GEBOUW. En in dit nieuwe gebouw is dan na 1896 weer gehuisvest de nieuwe „universiteit van Parijs"; deze bestond uit de eerst uit elkaar geslagen, maar toen weer vereenigde faculteiten. Deze universiteit heeft een filosofische, wis- en natuurkundige, juridische, medische faculteit. Tot aan de scheiding van staat en kerk had ze ook een roomsch-katholieke en een protestantsch-theologische faculteit; de eerstgenoemde bestond al sedert 1885, zie boven: de in de tweede plaats genoemde is de later „vrij" genoemde, uit het universiteitsverband gerukte, en in dit artikel besprokene faculteit, waarvan wij nog iets meer zullen vertellen.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Nieuwe Boeken over Indië.

IV. (Slot.)

De bespreking van enkele nieuwe boeken over Indië, die, doordat ik een paar maal mijn artikelen moest afbreken, over langeren tijdsduur verloopt dan ik bedoeld had, beëindig ik thans met een korte bijdrage over het, verleden week reeds gegenoemde, boek van P. Korthuys, „Menschen in malaise".[1])

De Schrijver teekent in dit boek de wederwaardigheden van het gezin Kribbeldam. De jonge Frans Kribbeldam is employé op een groot handelskantoor te Batavia. Hij heeft in Rotterdam, waar zijn, zeer eenvoudige, ouders wonen, de H.B.S. doorloopen, is toen, ietwat boven zijn stand, getrouwd, met zijn pittige jonge vrouw naar Indië vertrokken, en heeft daar een behoorlijke positie verkregen, die hij trouwens om zijn energie waard is. Het eerste hoofdstuk introduceert den lezer in zijn gezin en in zijn keurig huis, in een nette buitenbuurt van Batavia.

Een brief uit Holland is de aanleiding tot wat in het verhaal wordt verteld. Die brief is afkomstig van Frans' Moeder. Ze deelt mee dat Vader, die machinebankwerker was op de werf van Wilton, is ontslagen en dat het gezin nu leven moet van de inkomsten der kinderen, die nog thuis zijn.

Frans' vrouw, hij noemt haar Flos, neemt aanstonds een kloek besluit. Zij hebben het ruim, en ze zullen maandelijks een flink bedrag naar Rotterdam sturen. Het over- en weer-praten over dit plan, als Frans is thuisgekomen, brengt de spontane Flos op een denkbeeld, dat de uitvoering van het besluit kan vergemakkelijken. Ze zullen kleiner gaan wonen, in een minder-eischende buurt en zij zal bovendien op verschillende uitgaven bezuinigen.

Een en ander gebeurt — en dat gebeuren vormt den inhoud van het verhaal. In den breede wordt verteld, hoe Flos haar bezuinigingscampagne voert, opgewekt, actief, enthousiast. Als Frans al eens bedenkelijk het hoofd schudt, montert zij hem op en de maandelijksche geldzending naar Holland geeft haar iederen keer groote voldoening en nieuwen moed, om op den ingeslagen weg voort te gaan. Het valt wel eens zwaar zich alles te ontzeggen, wat eenige luxe of gemakkelijkheid in haar leven brengen kan, maar ze verdraagt het dapper en ook Frans werkt con amore mee. In Rotterdam, waar men niet weet hoeveel moeite en overleg aan de geldzending vastzit, is men zeer verheugd over de hulp: de reflexen daarvan zijn door het verhaal verweven, zoo vaak de aandacht van den lezer naar het ouderlijke huis wordt verplaatst.

De omstandigheden worden echter steeds moeilijker. Frans wordt gekort op zijn salaris en niet dan met de alleruiterste moeite houdt Flos haar besparingen vol. Tot de gevreesde mededeeling komt, dat Frans wegens bezuiniging ontslagen is en dan vertrekt het gezin, zelf zonder inkomsten nu, naar Holland, in de hoop daar nieuw werk te vinden.

Zoo is de inhoud van het boek: met dat vertrek naar Holland is het aan zijn einde. Al dadelijk merk ik dan op, dat het dus ophoudt, waar het beginnen moest, om menschen in Indië te teekenen in malaise. Heel het boek door vinden we de Rotterdammers in die situatie: op hun omstandigheden klopt de titel geheel. Maar onbetwistbaar zijn Frans en Flos de hoofdfiguren en zij zijn eerst menschen in malaise op het allerlaatst in 't verhaal. Hier is een compositiefout, die door de vaak fleurige beschrijving van Indisch leven en van de dapperheid van Flos niet wordt goedgemaakt.

Een fout in de bewerking vind ik verder de overlading met allerlei Maleische termen, die dan in voetnoten moeten worden verklaard. Dialogen met inlanders te doen voeren in het Maleisch heeft geen zin, als onder aan de bladzijde zulke gesprekken moeten worden vertaald — wat intusschen voor den lezer zeker noodig is. En ook de gewone dagelijksche dingen en verhoudingen aan te duiden met Maleische — misschien zijn het Javaansche — namen, is effectbejag, maar het werkt intusschen het omgekeerde uit: het is vermoeiend en stoort het rustig lezen.

Onder zekere omstandigheden kan het gebruiken van letterlijke terminologie in een boek noodig zijn, daar b.v., waar het aankomt op het treffen van locale kleur en sfeer. Als Querido het doet in zijn Jordaan-cyclus en in zijn boeken over „Het Volk Gods", is het dáár om te doen: de geheele uitbeelding is er van afhankelijk en hij kan dan ook met recht van den lezer vragen, dat die zich de moeite getroost van het nazoeken der noten. Maar als zulk een plausibele reden er niet is, gelijk hier, waar het niet gaat om de locale kleur en stijl, maar het verhaal-gegeven hoofdzaak en de omgeving decoratief is, is de aanwending van die terminologie overbodig en zelfs verkeerd. 't Wordt noodeloos effect en daardoor technisch fout.

In de derde plaats is de excerpeering van den inhoud der hoofdstukken, in groote letter boven die hoofdstukken geplaatst, een misgreep en dat om psychologische redenen. Want vooreerst is de quasi-humoristische toon van die aanwijzingen niet in harmonie met den stijl van het boek, zoomin als met de strekking van zijn inhoud. Flos moge opgewekt en met pleizier de, trouwens vrijwillig aanvaarde, taak van bezuinigen en oversparen volbrengen, in den grond van de zaak is het geval triest en daarom is de introductie, telkens weer, als ware het een amusement, psychologisch onjuist. Bovendien is zulk een inhouds-weergave in strijd met het karakter van literairen roman. Ze behoort thuis in het jongensboek, waarin uit didactische motieven de Schrijver zich als instructeur kan en mag aanbieden, maar ze is misplaatst in het literaire werk, welks inhoud voor zichzelf spreken moet.

Niet alleen in zijn conceptie en zijn bewerking, maar ook in zijn geest is het boek slap. Er wordt hier en daar — met name in de brieven uit Rotterdam — wel gesproken van Godsvertrouwen en van den Hemelschen Vader, maar verder dan de betuiging, dat het „bekende stereotiepe uitdrukkingen" zijn, „waarvan Gerda (= Flos) weet, hoe eerlijk ze gemeend zijn", komt het niet. Dat Godsvertrouwen is in het minst niet een element van eenige kracht in het boek: en de interpretatie van gelooven, die een enkele maal, b.v. op het slot, gegeven wordt is die van: „ze bijten door en ze zullen winnen, ondanks alle malaise! Want ze zijn sterk en vol verwachting voor nu en later. Zij gelooven en zien uit!" Dat hier precies het omgekeerde staat van wat Godsvertrouwen inhoudt en wat gelooven is in christelijken zin, schijnt den auteur te ontgaan.

Het geheel maakt op mij den indruk van beginnerswerk. Wel speelt mij iets door het hoofd van een betrekking tusschen de namen Korthuys en „Willem Evers", maar de Schrijver, die onder dit pseudoniem heeft gewerkt, heeft (b.v. in „Wijkende Wegen") van zooveel meer rijpheid en ook zooveel meer technische bekwaamheid blijk gegeven, dat deze Korthuys m.i. moeilijk dezelfde kan zijn. Mij dunkt daarom, dat dit boek een debuut is.

En als ik het zoo bezie, valt er tóch ook wel wat goeds op te merken: de figuur van Flos is frisch van kleur: het gezinsleven is aardig geteekend; de wederzijdsche liefde van de Kribbeldams en hun kindertrouw jegens de in moeilijkheden verkeerende ouders zijn verdienstelijke karaktertrekken. Als het boek beginnerswerk is, dan is dit een en ander — en ik kan daar nog bijvoegen dat verschillende fragmenten goed zijn van stijl — wel grond om den auteur aan te moedigen naar verdere ontwikkeling en meerdere concentratie te streven. Is het dat niet, maar inderdaad het werk van een schrijver, die eerder heeft gepubliceerd, dan is het niet veel meer dan een mislukking. Want dan wegen de genoemde bezwaren meer dan de aangegeven verdiensten.

C. T.

1) Uitg. Mij. Holland, Amsterdam.

ZIELKUNDE

Repliek.

V.

Veroordeelde Christologie. V.

Uit ons artikel van verleden week volgt, dat wel terdege Prof. W.'s opvatting met die van Ap. vergeleken kan worden. Ja, wij handhaven — en laten we er bij zeggen, dat Prof. W.'s „weerlegging" ons daarin heeft versterkt — dat Prof. W.'s opvatting in wezen met die van Ap. overeenkomt. Wij zullen daar nu niet dieper op ingaan; omdat wij in ons — door Prof. W. op dit punt niet geciteerde artikel — veel argumenten hebben gegeven, argumenten, die niet weerlegd, zelfs niet besproken zijn, zoodat wij nu kunnen volstaan met naar ons artikel te verwijzen. (In ons weldra verschijnend boek is dat artikel opgenomen als het 10e hoofdstuk.) A).

Maar laten we weer Prof. W. op den voet volgen. Daar heeft hij recht op van een bestrijder, die hem serieus wil nemen.

Prof. W.'s voorstelling was deze: de mensch bestaat uit lichaam, ziel en geest. Die Geest is de eigenlijke onsterfelijke ziel, terwijl de ziel (de psyche) is het leven van het lichaam. Later wijzigde Prof. W. deze opvatting eenigszins. Men vergelijke b.v. het nieuw verschenen werk van Prof. W.: „Hoofdlijnen der Zielkunde" (bijzonder hoofdst. I) met Prof. W.'s vroegere publicatie's. Wel is nog de geest, de ik, de eigenlijke ziel, de substantiëele, onsterfelijke ziel, maar, zegt Prof. W.: „Het „ik" wordt „geest" in zijn verbinding met de levende ziel. Maar daardoor wordt ook die ziel zelve ten deele met den geest tot een organische eenheid". (Hoofdlijnen bl. 16.)

Dat is echter geen wezenlijke verandering in Prof. W.'s systeem.

Prof. W. aanvaardt nog met ons de tegenstelling geest en stof. Gebruikt nog de bij ons heerschende terminologie geestelijke en stoffelijke substantie. („Oorspr. en w. der ziel", 2e dr., bl. 15). Maar waarom dan nu plotseling onder deze termen andere begrippen geschoven? Prof. W. mag — mits hij heeft laten uitkomen wat hij er dan onder verstaat — in de beschrijvende zielkunde, wat mij betreft, het woord geest zoo gebruiken — zooals het daar trouwens ongeveer in deze beteekenis althans, veel gebruikt wordt — hij mag nu plotseling niet in metaphysische zielkunde, waar hij onder geest, geestelijke substantie verstond, plotseling de beide beteekenissen door elkaar halen, om door de eene beteekenis de andere trachten te redden. Want het gaat om deze vraag: omvat, dat wat Prof. W. de menschelijke natuur gelieft te noemen, ook „geest"? Ja zegt Prof. W. (Zie boven.) B).

Pardon Professor. Geest beteekent hier iets anders!

We zullen de vraag nauwkeuriger moeten stellen. Naar onze belijdenis bestaat de menschelijke natuur uit lichaam en ziel. En onder ziel wordt verstaan „geestelijke substantie" (naar de terminologie, die ook Prof. W. gebruikt) b.v. Heidel. Cat. ant. 57.

Welnu dan vragen we: omvat, dat wat Prof. W. menschelijke natuur gelieft te noemen, ook geestelijke substantie? (d.i. hier onsterfelijk deel.)

Dan moet Prof. W. zeggen: neen.

Want Prof. W. zal niet beweren, dat de ziel zelve door verbinding met de ik tot een geestelijke substantie wordt.

Maar dan is het bij Prof. W. ook geen wezenlijke, doch een woordverandering C).

En daarom blijven de bezwaren, die wij hebben, ten volle bestaan. In ons boek ontwikkelen wij die bezwaren in den breede.

Hier willen we enkele nu heel in 't kort — in verband met Prof. W.'s artikelenreeks aangeven:

Prof. W. verstaat onder menschelijke natuur iets anders dan er onder Gereformeerden onder verstaan wordt. En als Prof. W. dan zegt: Wij zeggen hiermee geen nieuws, wij sluiten ons hiermee geheel aan bij datgene wat steeds door de Gereformeerde theologie werd gehandhaafd, dan is dat onjuist.

Prof. W. kan weten, dat de Gereformeerde theologie wel dezelfde woorden heeft, maar dat Prof. W. onder die woorden andere begrippen schuift D).

Volgens de Gereformeerde dogmatiek had Christus de volle menschelijke natuur, dat is: stoffelijke en geestelijke substantie, dat is een sterfelijk en een onsterfelijk deel. Maar volgens Prof. W. nam Christus slechts aan het sterfelijk deel van den mensch.

Nu zegt Prof. W.: ja maar door verbinding met de ik wordt ook de ziel geestelijk. Ge moet organisch denken. Er komt in de verbinding van soma-psyche en pneuma een organische eenheid. Juist — maar dan ook bij Christus.

Dan geldt van Christus: Zijn „Ik" **wordt** „geest" in zijn verbinding met de levende ziel. Maar daardoor wordt ook die ziel zelve ten deele met den geest tot een organische eenheid. Dus bij Christus worden in Zijn Ik, Zijn Godheid — en bij Christus worden de Goddelijke en de „menschelijke" natuur een organische eenheid E).

„Ik kan nu", zoo gaat Prof. W. verder, „bij den mensch spreken van zijn verstand, wil men van zijn „nous"."

Even wachten. We moeten er even de aandacht op vestigen, dat Prof. W. hier „nous" gebruikt in een beteekenis, die het wellicht in het N. Test. heeft en bij Prof. W. en anderen, maar niet bij Apollinaris F). „Deze nous is dus geen principe op zichzelf, zij is bezit van den levenden persoon. Het verstand wordt geactiveerd, maar het is met het principe, waardoor, zooals bij Apoll. de stof vorm krijgt."

Maar — dat is het bij Apoll. óók niet. Want nous bij Apoll. is iets anders, n.l. pneuma en wel wezenlijk de pneuma van Prof. W. G). Zoodat hetzelfde wat bij